

VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS
N U T A R T I S

2016 m. birželio 30 d.
Vilnius

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja Laureta Ulbienė, Rašytinio proceso tvarka išnagrinėjusi Mustafa al Hawsawi atstovės advokatės Ingridos Botyrienės skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016-06-06 nutarties, kuria atmestas advokatės Ingridos Botyrienės skundas dėl Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokurorės Onos Rajutės 2015-11-27 nutarimo, kuriuo atsisakyta ikiteisminio tyrimo procese pripažinti nukentėjusiuoju Mustafa al Hawsawi ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Raimondo Petrausko 2016-04-04 nutarimo atmesti skundą,

n u s t a t ė :

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamente atliekamas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-2-00015-14 pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (BK) 292 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 1 dalį dėl galimo neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną ir piktnaudžiavimo. Ikiteisminio tyrimo faktinės aplinkybės susijusios su galimo Jungtinių Amerikos Valstijų Centrinės žvalgybos valdybos sulaikytų asmenų pervežimo ir kalinimo Lietuvos Respublikos teritorijoje klausimais.

Advokatė Ingrida Botyrienė kreipėsi į Generalinę prokuratūrą su prašymu pripažinti Mustafa al Hawsawi, gim. 1968-08-05 Džetoje, Saudo Arabijoje, nukentėjusiuoju ikiteisminiame tyrime Nr. 01-2-00015-14.

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokurorė Ona Rajutė 2015-11-27 pareiškėjos prašymą atmetė. Motyvavo, kad Mustafa al Hawsawi nėra pripažintas nukentėjusiuoju Lietuvos Respublikos BPK 28 str. prasme, todėl jis nėra įgijęs procesinių teisių, tarp jų ir įgaliojimą atstovą, todėl Advokatė I. Botyrienė nėra proceso dalyvis, turintis teisę teikti prašymus atliekamame ikiteisminiame tyrime.

Be to pažymėjo, kad pagal ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis nėra procesinio pagrindo pripažinti Mustafa al Hawsawi nukentėjusiuoju, o advokatės pateiktoje medžiagoje nėra jokių faktinių duomenų, duodančių pagrindą teigti, jog byloje neapklaustam Mustafa al Hawsawi šio ikiteisminio tyrimo metu tiriamomis nusikalstamomis veikomis galėjo būti padaryta kokios nors moralinės, turtinės ar fizinės žalos. Padarė išvadą, kadangi šis asmuo nepripažintas nukentėjusiuoju BPK 28 straipsnio prasme, jis nėra įgijęs jokių procesinių nukentėjusiojo teisių, tame tarpe teisės į įgaliojimą atstovą.

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojas Raimondas Petrauskas 2016-04-04 nutarimu pareiškėjos skundą atmetė. Pritarė skundžiamame prokurorės nutarime padarytai išvadai, kad advokatės prokuratūrai pateiktame prašyme nėra jokių konkrečių duomenų ir objektyvių

aplinkybių, patvirtinančių, kad ikiteisminio tyrimo Nr. 01-2-00015-14 byloje tiriamomis nusikalstamomis veikomis Saudo Arabijos piliečiui Mustafa Ahmed Adam al Hawsawi buvo padaryta kokios nors moralinės, turtinės ar fizinės žalos. Taipogi nutarimą motyvavo tuo, kad pareiškėja savo poziciją grindžia tik faktais neparemtomis prielaidomis bei Jungtinių Valstijų Senato 2014-12-09 paskelbtos cenzūruotos, nuasmenintos ataskaitos ištraukomis, tarptautinių nevyriausybinių organizacijų prašymais ir nuomonėmis, išvadomis, tyrimais, pranešimais ir kita viešojoje erdvėje esančia informacija. Tačiau prokuroro sprendimai negali būti paremti vien subjektyviu suinteresuotų asmenų situacijos vertinimu, prielaidomis ar deklaratyvaus pobūdžio teiginiais. Pažymėjo, kad asmens pripažinimas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo stadijoje yra išimtinai ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro kompetencija, niekas negali už prokurorą spręsti, ar atliekamo ikiteisminio tyrimo metu reikalinga atlikti tam tikrus procesinius veiksmus ir priimti sprendimus. Konstatavo, kad nesant pareiškėjos pateiktoje medžiagoje ir ikiteisminio tyrimo byloje faktinio pagrindo suteikti Mustafa Ahmed Adam al Hawsawi nukentėjusiojo statusą, negali būti priimtas nutarimas dėl šio asmens pripažinimo nukentėjusiuoju.

2016-06-06 nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismas paliko prokurorės ir vyr. prokuroro nutarimus nepakeistus. Teismas nurodė, kad pareiškėjos įvardintuose neabejotinais įrodymais duomenyse nėra pripažinta, kad Mustafa al Hawsawi neteisėtai buvo gabenamas per Lietuvos Respublikos sieną ir kad būtent jam dėl Lietuvos Respublikos atsakingų pareigūnų piktnaudžiavimo buvo ar galėjo būti padaryta didelė žala. Tokių faktinių duomenų šioje ikiteisminio tyrimo stadijoje nenustatyta. Priešingu atveju, jei vadovautis vien skunde dėstomais argumentais bei jų šaltiniais, reiktų nukentėjusiais pripažinti visus kada nors minimuose neteisėto sulaikymo centruose laikytus asmenis.

Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėja savo skundą grindžia iš esmės prieštariniais duomenimis, vienu metu tvirtindama, ir kad asmens laikymas Lietuvos Respublikoje Centrinės žvalgybos valdybos suėmimo ir tardymo programos pagrindu savaime buvo neteisėtas, ir kad neteisėtas buvo išgabenimas iš Lietuvos Respublikos (iš argumentų apie gresiančią bausmę galima suprasti, kad asmens teisės laikomos labiau pažeistomis dėl to, kad kaip tvirtinama, jis nebuvo paliktas Lietuvoje). Pareiškėja skunde taipogi teigia, kad jos nurodomus duomenis tiek EZTT, tiek ir įvairios tarptautinės organizacijos (anot pareiškėjos, ir pačios atlikusios išsamius tyrimus dėl JAV CŽV taikytų tardymo metodų, neteisėto asmenų kalinimo bei kt., ir tokių tyrimų rezultatus vertinusios bei apibendrinusios, kaip antai, Tarptautinis raudonojo kryžiaus komitetas, Jungtinės Tautos ir kt.) laikė pakankamais konstatuoti, jog fiziniai asmenys, tame tarpe ir Mustafa al Hawsawi, JAV Senato Žvalgybos komiteto tyrimo ataskaitoje dėl Centrinės žvalgybos valdybos suėmimo ir tardymo programos įvardinti kaip įtraukti į specialią CŽV suėmimo ir tardymo programą bei įvardinti kaip „didelės vertės“ (angl. high-value detainees arba HVD) suimtieji, pripažintini nukentėjusiais, kurie dėl jų neteisėto suėmimo, neteisėtų tardymo metodų jų atžvilgiu naudojimo bei prievartinio dingimo patyrė fizinės ir moralinės žalos. Tačiau ikiteisminiame tyrime Nr. 01-2-00015-14 nustatinėjamos nusikalstamos veikos ne dėl neteisėto suėmimo ar kitų paminėtų pagrindų. Teismas pažymėjo, kad advokatės skundo dalykas nėra ikiteisminio tyrimo pradėjimas ar atsisakymas jį pradėti, todėl vertino tik tai, ar yra objektyvių duomenų, jog Mustafa al Hawsawi gali būti pripažintas nukentėjusiuoju aktualiame ikiteisminiame tyrime nagrinėjamų aplinkybių kontekste.

Skundu apygardos teismui advokatė Ingrida Botyrienė prašo panaikinti skundžiamą nutartį, prokurorės bei vyr. prokuroro nutarimus ir pripažinti Mustafa al Hawsawi nukentėjusiuoju. Nurodo, kad vien ta aplinkybė, kad Lietuvos Respublikoje yra vykdomas ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamų veikų, susijusių su galimai Lietuvoje įsteigtais ir veikusiais slaptais JAV CŽV neteisėto sulaikymo centrais, neišvengiamai suponuoja išvadą, jog egzistuoja realūs fiziniai asmenys, galimai nukentėję nuo tokių nusikalstamų veikų, o vienu iš tokių asmenų yra būtent Mustafa al Hawsawi, kuris pagal ikiteisminio tyrimo medžiagoje esančius duomenis, tikėtina, buvo neteisėtai kalinamas būtent Lietuvos Respublikoje. Todėl Mustafa al Hawsawi šiame

ikiteisminiame tyrime turi būti suteiktas nukentėjusiojo teisinis statusas, o visos su Lietuvos Respublikoje jo galimai patirta fizine ir moraline žala susijusios aplinkybės – objektyviai ir visapusiškai iširtos, bet ne formaliais pagrindais atsisakoma tai padaryti, kaip kad vyksta šiame ikiteisminiame tyrime.

Advokatė akcentuoja, jog skundžiamą nutartį priėmusi ikiteisminio tyrimo teisėja, kaip ir įstatymų nustatyta tvarka apskūstus procesinius sprendimus priėmę prokurorai, visiškai neanalizavo, todėl tinkamai ir neįvertino, į ikiteisminio tyrimo medžiagą pateiktos visumos rašytinių duomenų, kurie nors ir nėra tiesioginiai Mustafa al Hawsawi neteisėto kalinimo bei jo kankinimo Lietuvoje įrodymai, tačiau sudaro pakankamą faktinį pagrindą, šioje proceso stadijoje patikimai išvadai, kad Mustafa al Hawsawi galimai nukentėjo nuo būtent šiame ikiteisminiame tyrime tiriamų nusikalstamų veikų, padaryti. Tuo tarpu skundžiamos nutarties argumentas, jog pareiškėjo Mustafa al Hawsawi atstovės skunduose nurodytuose ikiteisminiuose tyrimo duomenyse nėra tiesiogiai pripažinta, kad Mustafa al Hawsawi buvo neteisėtai gabenamas per Lietuvos Respublikos sieną ir kad būtent jam dėl Lietuvos Respublikos pareigūnų piktnaudžiavimo buvo ar galėjo būti padaryta didelė žala yra visiškai nepagrįstas, nes, pirmiausia, tyrimui reikšmingos aplinkybės gali būti nustatytos ir remiantis vieninga logine grandine tarpusavyje susijusių netiesioginių įrodymų visuma; o, antra, atsižvelgiant į Mustafa al Hawsawi atžvilgiu vykdytų neteisėtų veiksmų itin slaptą pobūdį, nėra visiškai jokio pagrindo tikėtis, kad šiuo atveju galėtų būti surinkti ir pateikti kokie nors tiesioginiai įrodymai, nes tokių įrodymų surinkimas yra arba labai apsunkintas, arba apskritai visiškai neįmanomas.

Skunde akcentuoja, kad šiandieną vykstantis baudžiamasis procesas iš esmės pažeidžia jo teisę į teisingą teismą, manytina, kad ir Lietuva lygiai taip pat pažeidė savo tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš aukščiau aptartų Konvencijos nuostatų. Tokiu būdu šio ikiteisminio tyrimo tiriamomis nusikalstamomis veikomis Mustafa al Hawsawi, mažiausiai, buvo neteisėtai atimta laisvė (Konvencijos 5 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 9 str.), su juo buvo nežmoniškai elgiamasi ir jis buvo kankinamas (Konvencijos 3 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 7 str., JT Konvencijos prieš kankinimą bei kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 1, 2, 3 str. ir 16 str.), jam nebuvo suteikta teisė į teisingą teismą (Konvencijos 6 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 str.), be to, jis neteisėtai buvo perduotas tolimesniam neteisėtam kalinimui bei nežmoniškam elgesiui (Konvencijos 3 str. ir 5 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 7 str., JT Konvencijos prieš kankinimą bei kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 3 str.), ko pasėkoje jis galiausiai buvo perduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė procese, kuriame nėra užtikrinta jo teisė į teisingą teismą (Konvencijos 2 str., Protokolas Nr. 6).

Atsiliepimų byloje negauta.

Skundas atmestinas.

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 28 str. 1 d. nuostatomis, nukentėjusiuoju pripažįstamas fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar moralinės žalos. Asmuo pripažįstamas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi. Nukentėjusiojo statusą fizinis asmuo įgyja esant faktiniam ir juridiniam pagrindams. Faktinis pagrindas – nusikalstama veika asmeniui padaryta fizinė, turtinė ar moralinė žala. Juridinis pagrindas – ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimas ar teismo nutartis dėl asmens pripažinimo nukentėjusiuoju. Asmens pripažinimas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo stadijoje yra ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro kompetencija.

Skunde apygardos teismui yra keliamas klausimas dėl Mustafa al Hawsawi pripažinimo nukentėjusiuoju ikiteisminiame tyrime Nr. 01-2-00015-14. Neperžengdamas skundo ribų, apygardos teismas vertina tik tuos teisinius argumentus, kurie susiję su Mustafa al Hawsawi procesiniu statusu byloje.

Skunde apygardos teismui akcentuojama, kad ikiteisminio tyrimo stadijoje, sprendžiant dėl asmens pripažinimo nukentėjusiuoju, nėra keliamas reikalavimas tiksliai ir išsamiai nustatyti visas galimai padarytos nusikalstamos veikos aplinkybes, advokatė sistemingai pažymi, jog tiek Mustafa al Hawsawi procesinis statusas, tiek galimai padarytos nusikalstamos veikos aplinkybės (ar bent jau veikos padarymo faktas) yra aiškios ir įrodytos. Su tokia skundo pozicija aukštesnės instancijos teismas nesutinka. Tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek vėliau nagrinėjant bylą iš esmės, surinkti duomenys ir informacija yra vertinama pagal LR BPK nustatytas taisykles. Vien tas faktas, kad atitinkamos užsienio ar tarptautinės institucijos ar organizacijos, tokios kaip Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas ir kt. savo išplatintuose pareiškimuose yra konstatavusios atitinkamų faktų buvimą, neturi lemiamos reikšmės ikiteisminiam tyrimui, kuris vyksta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymus.

Skunde minima „loginė grandinė“ aplinkybių, kurios neva patvirtina Mustafa al Hawsawi procesinį statusą, yra ne visiškai pagrįsta ir nuosekli. Advokatė ne kartą akcentuoja bendro pobūdžio faktus ir pastebėjimus, susijusius su JAV Centrinės Žvalgybos Valdybos sulaikymo centrais, įsteigtais užsienio valstybėse (tarp jų ir Lietuvoje), galimu kalinių gabenimu per valstybių sienas ir kt. Nepaisant to, apygardos teismas pažymi, jog nagrinėjamu atveju yra vertinamas Mustafa al Hawsawi pripažinimo nukentėjusiuoju pagrįstumas, o ne užsienio valstybių slaptų įkalinimo įstaigų buvimas Lietuvos Respublikoje. Sprendžiant dėl Mustafa al Hawsawi pripažinimo nukentėjusiuoju turi būti surinkta pakankamai duomenų, kurie leistų manyti, jog pastarasis dėl neteisėtų veiksmų Lietuvos Respublikos teritorijoje patyrė turtinę, fizinę ar moralinę žalą. Skunde advokatė iš esmės akcentuoja pačios galimai padarytos nusikalstamos veikos neteisėtumą ir pavojingumą, tačiau tai daro bendrais bruožais bei neindividualizuodama aplinkybių, dėl kurių būtų teisinis pagrindas Mustafa al Hawsawi pripažinti nukentėjusiuoju. Be to, vien tai, kad Mustafa al Hawsawi teoriškai galėtų būti priskiriamas grupei asmenų, kurie galėjo būti kalinami Lietuvoje, nereiškia, kad egzistuoja LR BPK 28 str. 1 d. numatyti pagrindai.

Tiek prokurorui, tiek ikiteisminio tyrimo teisėjui ar teismui nėra ir negali būti keliamas reikalavimas išsamiai atsakyti į visus skundo ar pareiškimo argumentus, jeigu tai nėra būtina priimant teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Ikiteisminio tyrimo teisėjos nutartis yra pagrįsta, paremta visuma byloje pateiktų duomenų (dokumentų), o tai, kad joje pažodžiui neįvardyti visi rašytiniai šaltiniai, kuriuos buvo paminėjusi advokatė, nesudaro pagrindo kvestionuoti skundžiamos nutarties pagrįstumą.

Kartu nagrinėjamo skundo kontekste akcentuotina, kad atsisakymas asmenį pripažinti nukentėjusiuoju šioje proceso stadijoje nereiškia, kad jis visam laikui praranda galimybę įgauti tokį statusą. Ikiteisminiam tyrimui vadovaujančiam prokurorui nustačius, kad yra tikslinga vieną ar kitą asmenį pripažinti nukentėjusiuoju, tai gali būti padaryta prokuroro iniciatyva. Byloje esantys duomenys nesudaro pagrindo abejoti prokuroro veiksmų pagrįstumu iš nešališkumo, todėl tiek skundžiamai nutarimai bei nutartis paliktini nepakeisti.

Pagal EŽTT praktiką, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, garantuojama Europos Žmogaus Teisių Ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, apima proceso šalių teisę pateikti teismui bet kokius, jų nuomone, reikšmingus bylai argumentus. Kadangi Konvencijos tikslas – garantuoti ne teorines ar iliuzines, o realias ir veiksmingas teises, tai ši teisė gali būti veiksminga tik tuo atveju, jeigu šalių argumentų iš tikrųjų „išklausoma“, t. y. juos tinkamai išnagrinėja bylą nagrinėjantis teismas (Didžiosios kolegijos 2004 m. vasario 12 d. sprendimas byloje Perez prieš Prancūziją, peticijos Nr. 47287/99, § 80). Viena motyvuoto sprendimo funkcijų – parodyti šalims, kad jos buvo išklaustytos. Taigi teisė būti išklaustytam apima ne tik galimybę pateikti teismui argumentus, bet ir atitinkamą teismo pareigą motyvuojant sprendimą parodyti priešastis, dėl kurių argumentams buvo pritarta arba jie atmesti. Teismas gali manyti, jog nebūtina atsakyti į argumentus, kurie yra aiškiai nereikšmingi, nepagrįsti, pateikiami piktnaudžiaujant arba yra nepriimtini dėl kitų priežasčių atsižvelgiant į aiškias įstatymo nuostatas ar susiformavusią teismų praktiką dėl analogiško pobūdžio argumentų (Fomin prieš Moldovą, § 31). EŽTT praktikoje

nurodoma ir tai, kad motyvuotas sprendimas suteikia šalims apskundimo ir sprendimo peržiūrėjimo aukštesnės instancijos teisme galimybę, o žemesnės instancijos teismui nepateikiant konkrečių savo sprendimo motyvų, iš asmens atimama galimybė veiksmingai jį ginčyti (pvz., 2013 m. sausio 15 d. sprendimas byloje Mitrofan prieš Moldovos Respubliką, peticijos Nr. 50054/07; Fomin prieš Moldovą, § 31). Nagrinėjamu atveju Mustafa al Hawsawi atstovės skundas atmestinas ir apygardos teismo nutartis yra galutinė ir neskundžiama, tačiau tai nepažeidžia Konvencijoje įtvirtintų esminių teismo nutarties principų. Kaip minėta, Mustafa al Hawsawi nukentėjusiuoju ikiteisminiame tyrime galės būti pripažintas, kai bus nustatyti LR BPK įtvirtinti pagrindai.

Kartu apygardos teismas pritaria žemesnės instancijos teismo išvadai, kad Mustafa al Hawsawi atstovė advokatė I. Botyrienė laikytina tinkama atstove, nes pateikė advokato orderį. Teisinių paslaugų sutarties pasirašymas ir pateikimas, nagrinėjamu atveju, yra komplikotas ir sunkiai įmanomas tiek dėl didelio atstumo tarp Mustafa al Hawsawi ir advokatės I. Botyrienės buvimo vietų, tiek dėl Mustafa al Hawsawi atžvilgiu taikomų laisvės suvaržymų Gvantanamo įlankoje. Vien remiantis formaliu pagrindu atsisakius pripažinti advokatę tinkama procesine atstove, būtų nepagrįstai apsunkinta Mustafa al Hawsawi teisinė padėtis bei jo interesų apsauga. Pažymėtina, kad įstatymo leidėjas suteikia teisę skusti teismui ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar prokurorų procesinius sprendimus ne tik proceso dalyviams, bet ir asmenims, kuriems tokie sprendimai gali sukelti ar sukelia teises pasekmes.

Remiantis aukščiau išdėstytais argumentais konstatuotina, kad naikinti skundžiamą nutartį advokatės I. Botyrienės skunde nurodytais motyvais nėra objektyvaus teisinio pagrindo.

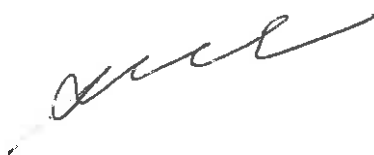
Teismas, vadovaudamasis BPK 442 str. 1 d. 1 p.,

n u t a r ė:

Mustafa al Hawsawi atstovės advokatės Ingridos Botyrienės skundą atmesti ir palikti galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016-06-06 nutartį.

Nutartis įsigalioja nuo jos priėmimo dienos ir yra neskundžiama.

Teisėja

Laureta Ulbienė